

III.

Om Beliggenheden af det gamle
Gaulom.

af

N. G. A. Dahl,

Provst og Sognepræst til Eidsvåg.

III

Im Jahr 1784 ist die erste Ausgabe
des Buches erschienen.

II

Druck und Verlagsort: Leipzig
1784

Da jeg senere har havt Anledning til at komme i Besiddelse af adskillige Steder af Sagaerne, der omhandle det i Oldtiden saa berømte Gaulom, Gulathing og Guley, og hvad dermed staaer i Forbindelse, for at kunne oplyse, hvor dette Sted bor søges, hvorom vore Historiegrandfæters Meninge hidtil have været deelte, vover jeg herved end yderligere at oplyse og godtgjøre hvad jeg i Budstikken for Aaret 1824 No. 62-66 gav mig den Frihed at yttre.

Lys i denne hidtil saa dunkle Sag vilde formeentlig være saa meget mere ønskeligt, som Expeditionssecretair Krafts høist rosværdige Flid og Opofrelse med at vedblive Fortsættelsen af Norges topografiske Beskrivelse lader os haabe at Raden vil snart komme til Nordre Bergenhuus Amt, og hvo vil ei med Beredvillighed og Tak imødegaae disse hans almeennyttige Bestræbelser, sigtende til Oplysning om Bergens Stifts mange i Oldtiden saa mærkværdige Minder og Steder. Maaskee kunde Offentliggjørelse heraf foranledige mere Kyndiges Bidrag til større Lys i Sagen og at komme Sandheden mere nær.

Hvad der især fortjener Opmærksomhed, forekommer mig at være følgende tre Dage:

- 1.) Hvor var det Gaulom eller Gaular, hvor Hedenoldets store og prægtige Tempelstad, og de heitidelige aarlige Blotninger foregik, som paa flere Steder i Sagaerne siges at have været á Gaulom?
- 2.) Hvor var det Gaular, hvoraf den berømte Atle Jarl bar Navn, hvor han siges at have havt sit Hovedsæde eller Gaard, og hvoraf hans Jarledømme kaldtes, naar det paa flere Steder hedder á Gaulom?
- 3.) Hvor var det Gula og Guley, hvor det i Oldtiden saa berømte Gulathing holdtes i ældre og nyere Tider ligesaa Erik Blødes og Hakon

Udelsteens til Magnus Lagabæters Dage, og hvorefter begge Gulathings-Lovene ere blevne kaldte?

4.) Ere Gaular, Gula og Guley forskjellige Steder, eller hvorledes kunne disse Benævnelser forenes til eet Sted?

Dette ere de Undersøgelser, jeg ønskede at gjøre opmærksom paa, og hvoraf jeg troer at saa meget med Sikkerhed kan udledes, at i Guley i Evindevigs Præstegjeld alene bør det gamle Gulathings-Stedet søges, uden at det med Visshed kan afgjøres om Gaular er et deraf forskjelligt Sted, eller mueligt kan være samme Distrikt og Sted; thi det kan vel ei nægtes, at det Sted, hvorom det med historiske Beviser indtil højeste Grad af Sandsynlighed kan godtgjøres at Gulathing med alle dets Høitideligheder i Hedenoldets Dage har været holdt, og Gulathings-Lovene have været givne, jo allerede maa have Præsumption for sig, for at være det Sted, hvor Tøppet har staaet og Blotningerne have foregaaet, naar ei overveiende Grunde forbyde dette og utvetydig paavise et andet Sted. Men større vilde Sandsynligheden blive og nærme sig til Visshed, naar Historie, Sagn og kjendeligt Spor af Minder, uden at angive noget andet Sted i hele Bergens Stift, hvorpaa disse Omstændigheder kunne passe, alle henpegede paa eet og samme Sted; og dette Sted var der, hvor Thinget beviislig maa være holdt.

Følgende Steder af Sagaerne synes vel at antyde Gaular som liggende i Fjalir eller Fjelum som et fra Gula eller Guley aldeles forskjelligt Sted; men mig forekommer det som om ogsaa den modsatte Mening med lige god Føie kunne deraf udledes og Gaular antages at have været et med Fjalir forenet og derved nærliggende Distrikt, uden at Gaular derfor behøver at antages at have lagt i Fjalir.

Saaledes hedder det vel i Landnamabok, Pars V. Cap. 7. 8.:

„Flofi hét madr, sun Þorbjarnar ens Gaulverka - - - Loptr sun Orms Fróðafunar fór af Gaulum til Islands ungr at alldri - - - Odny var módir hans, dottir Þorbjarnar ens Gaulverka. Loptr

fór utan hit þridia hvört sumar fyrir hönd þeirra Flosa beggia, módurbróðurs fins, at blóta at hofi þvi, er Þorbjörn módurfadir hans hafdi þar vardveitt at Gaulom. Þorbjörn var ríkr Herfir i Noregi i Fjalafylki.“

3: „Der var en Mand ved Navn Flose, en Søn af Thorbjörn fra Gaular. Lopt, en Søn af Orm Frodesen, foer i en ung Alder fra Gaular til Island - - - Dney hans Moder var en Datter af Thorbjörn af Gaular. Lopt reiste til Norge hver tredie Sommer paa sine egne og sin Morbroder Floses Vegne, for at offre i det Tempel, som Thorbjörn hans Morfader havde forestaaet paa Gaular. Thorbjörn var en riig Herse i Norge i Fjalafylke.“

Heraf sees at den samme Thorbjörn, Lopts Morfader, som havde forestaaet Dffringerne ved Templet i Gaular, kaldes Gaulverske (Gulværjer). Dette samme Navn bærer Gulens Deboere indtil denne Dag, det Enhver med Egnen bekjendt veed, og er det især Deboerne som kaldes saa, maastee fordi der gives Fiskervæhr og drives Fiskerier, ligesom paa Udvæhr, Indrevæhr, Gaasevæhr og andre Steder i Udvæhrs Skibrede. Overalt lader det som det var, og endnu er, Rystbeboerne, der især ere blevne kaldte Beringer eller Bærger, f. Ex. Digværger og endnu i vore Dage Spilværger, i Nærheden af Lindesnæs o. s. v.

Naar altsaa Thorbjörn som Gulværing forestod Templet og Dffringerne á Gaulom, kunne man fristes at troe, at det Gaular, hvor Templet var, ogsaa maatte være i Gulen, ihvorvel det ei kan nægtes at han af Gaular kunne have været kaldt Gaulværska, Skjøndt det laae i Fjalir, især da denne samme Thorbjörn siges at have været en riig Herse i Norge i Fjalir; men mig forekommer dette alene at vise, at Gaular og Fjalir have lagt umiddelbar sammen, eller i Nærheden af hinanden, og allerede i Udvandringstiden til Island været forenede Distrikter; thi nedenfor vil

Det Egl. norske Bibelselsk. Skr. i det 19de Aarh. 3. B. 1. S.

blive oplyst at til Fjalir horte det hele Distrikt sendesfor Stavens lige til Sognseem samt Dalsfjorden.

Thorbjorn synes altsaa som Herse og Forstander for Templet i Gaular at have havt det samme Distrikt, som Atle Jarl senere, eller maastee paa samme Tid, besad som Jarl, da han kaldtes Jarl á Gaulom, hvorunder dog Fjalir uimodsigelig horte.

At Gaular ikke var i Fjolum, forekommer mig at maatte kunne uledes af Egla, Cap. 49, hvor det hedder:

„Pat var um vorit, at blót mikit skyldi vera at fumri at Gaulom, þar var ágiætt höfud-hof, fótti þángat fjölmenni mikit ur Fjordum ok af Fjolum ok ur Sogni ok flest allt stórmenni.“

„Det var om Baaren at stort Offer stulde være om Sommeren paa Gaular, der var et herligt Hovedtempel, og did søgte en stor Mængde fra Fjordene og Fjalir og Sogn og næsten alt Storfolk.“

Her synes Fjolum at sættes i Klasse med Fjordum og Sogni, som Distrikter udenfor Gaular, og det synes mindre rigtigt at anføre Fjolum som et Distrikt, hvorfra man maatte reise til Gaular, lige med dem fra Fjordum og Sogni, naar Gaular havde været i Fjolum; hvorimod Horder ei nævnes, efter min Formening af den naturlige Aarsag, at Gaular laae Hordaland, fornemmelig Nordhordaland, nærmere end Fjolum og Sogni, forsaavidt at á Gaular egentlig, hvad Stedet Guley eller Gula angaaer, laae i selve Hordaland.

Naar det endvidere i Fundinn Noregs (bagved Snorra Edda, Stockholmer Udgave, Pag. 360) hedder:

„Freygardr átti Fjördu ok Fjalir; hans synir voru þeir: Freyfeinn gamli, er bu átti á Gaulom, ok Freybjörn sadir Andbjarnar, födur Arinbjarnar Fyrda-Jarls.“

2: „Froigard (en Søn af Gard Ugde, Descendent af Norr) eiede Fjordene og Fjalir; hans Sønnen vare: Freistein den Gamle, som havde Boe paa Gaular, og Freyhjorn, Fader til Unbjorn, Fader til Urinbjorn Jarl af Fjordene.“

synes Gaular at adskilles fra Fjordu og Fjalir; men dette hindrer ei i at Gaular, hvor Freistein, Freigards ene Søn, havde sit Bu (Sæde), jo kan allerede da have været forenet med Fjalir, og har altsaa været hans Andeel, naar Freihjorn, Freigards anden Søn og hans Descendentere havde Fjordene og kaldes Fyrda-Jarlar; thi vil man antage at Gaular laae i Fjalir, vilde dette lidet Distrikt fra Stavenæs til Sognsfjorden, bestaaende af hoist tre Præstegjelde, vanskelig kunne udgjøre et Jarledomme i Ligning med det Dvrige af Fjordene, der udgjøre mere end tvende Sørenstriverier; men naar Gaular, hvorunder vel da, som endnu, horte Solundar-Derne, lægges dertil, og det antages at Jarlesædet var i Gulen, spredes Lys over hvad om Utle Jarl fortælles senere at have fundet Sted. Det hedder nemlig i den haandskrevne Kongesaga, Fagurkinna kaldet:

„Haraldr konungr gaf Atla Miófa jarls nafn ok þvilikar veizlur; sem ádr hafdi hann haft af Halfdani födr hans; enn þat var Sygnafylki ok Fjalir, hans höfud-bú var á Gaulom.“

2: „Kong Harald gav Utle den Smale, Jarls Navn og de samme Leen, som han før havde havt af hans Fader Halfdan, nemlig Sygnafylki og Fjalir; hans Hovedgaard var paa Gaular.“

Var nu Gaular en Gaard i Fjalir, vilde det neppe kunne ansees for et Jarledomme, som denne mægtige Magnat, der allerede af Halfdan var bleven Jarl, og var desuden beslægtet til Kongehuset, havde tilbage, naar Sygnafylki var ham frataget; thi i Harald Haarfagers Saga, Cap. 13, hedder det:

„Hann (Haraldr) setti eptir Hákon Jarl Griótgardsfon, oc féck honom yfirfokn i Firdafylki. Þa sendi Hákon ord Atla Jarli

hinum Miofa, at han skyldi fara brott or Sogni oc vera jarl á Gaulom, fem hann hafdi fyrr verit, enn qvad Harald konung hafa veitt fér Sygnafylki. Atli Jarl fendi þau ord imóti at hann mun hallda Sygnafylki oc fva Gaulom etc.“

3: „Harald lod Hakon Griotgarson være tilbage og gav ham Bestyrelsen af Firdafylki. Da sendte Hakon Bud til Atle Jarl hiin Smale at han skulde fare bort fra Sogn og være Jarl paa Gaular, som han før havde været; men sagde, at Kong Harald havde givet sig Sygnafylke. Atle Jarl svarede ham, at han vilde beholde haade Sygnafylke og Gaular.“

Her bruges Gaular som Hovedbenævneelse for det Jarledomme, Atle skulde beholde, naar han mistede Sogn, hvilket tilbageværende Jarledomme tillige maatte være Fjalir, og altsaa hentyde paa noget mere end det Fjalir, hvis Beliggenhed og indskrænkede Grændser af følgende Steder synes at kunne oplyses, nemlig af Landnama, Pag. 2 og 6, hvor det hedder:

„Kolbeinn Klakkhófdi Atlason or Atleyu af Fjölom fór til Islands.“

Her nævnes Atleyu á Fjölum som et Sted, hvorfra Atles Son Kolbeen Klakhsófdi var paa samme Tid som Atles Hovedgaard siges at have været á Gaulom, og Atley siges her udtrykkelig at have hort til Fjölum. Om den her nævnte Atle er den samme Atle Jarl, og ei en ældre Mand af samme Navn og paa samme Sted, er nok uvist; men Den Atlen, nu Vilnæs, har uden tvivl Navn af en af disse, og der siges Atle Jarl at være begravet efter at være falden i Slaget med Hakon Jarl ved Stavenæs. I Olaf Haraldsons Saga, Cap. 28, hedder det:

„Olafir Konungs héllt inn af leid skipom finom, er hann kom fudr yfir Fjalir, ok fneri inn till Saudungsfunda.“

3: „Kong Olaf kom syd over Fjalir og vendte ind til Saugesund.“
Altsaa laae Saugesund i Fjalir, som maa have strakt sig søndenfor Stavenæs; thi det hedder endvidere i Harald Haarfagers Saga, Cap. 13, om Jarlerne Hakon og Atle:

„Peir hittaz á Fjöllum i Stavanæsvagi.“

Stavanæsvogen har følgelig lagt i Fjølum.

Om Dalsfjorden hedder det i Landnama, Pars I. Cap. 3, hvor der tales om Bjernulf og Hroald Hromund Grips Søner:

„Peir foro af Pelamörk fyrir vigafakir ok stadfestuþ i Dalsfirði á Fjöllum.“

o: „De droge fra Thelemarken for et Mords Skyld, og toge Bolig i Dalsfjorden i Fjalir.“

Dalsfjorden har derfor ogsaa hørt til Fjølum. Men antages at Fjølum kun strakte sig nord til Stavanæs og syd til Sognsøen, bliver det kun Dalsfjorden der har udgjort den største Deel af dette Distrikt; og da aldrig Gaular siges at have lagt i Fjølum, eller dette Navn findes nogetsteds i Dalsfjorden, undtagen at en ved Gaarden Dusen fra Søndfjorddalen rindende Elv kaldes Gaulen, formodentlig af sin larmende Lyd, synes det mindre rimeligt, at et i Oldtiden saa mærkeligt og i Sagaerne saa ofte omtalt Sted nu ei mere skulde findes, især da Fjalir og Gaular paa flere Steder omtales som Hovedbenævnelser af de Distrikter, der udgjorde Gaular eller laae derhos. Gaular kan efter det Anførte neppe betegne en enkelt Gaard; meget mere maa det have været en Landstrækning, der sandsynligviis har strakt sig fra Fjalir langs Søekysten ligetil Hordaland, hvor Guley laae; dog uden at selve Hordaland horte derunder, hvilket maatte antages at have været et Fylke for sig selv i Forening med Sundhordaland, uden forsaavidt en Deel maaskee af det til Gaular grændsende Nordhordaland betræffer; thi skjøndt Gulen eller Guloe laae paa Fastlandet i Hordaland, kan derfor saavel dette Sted, som alle Derne, der i dette Strog indsluttes af den saakaldte Fjensfjord paa den ene Side og Havet paa den anden, lige til Fjalir (Solundaroerne iberegne) have udgjort et Jarle-domme eller Fylke for sig selv, der hverken horte til Sogne- eller Fjordefylket. Det har der-

for forekommet mig, at Guley, hvor Afgudstemplet var og Gulathing blev holdt, maatte Alt søges i dette Fylke og paa eet Sted.

Benævnelsen Gaulom i Dativ, med Præpositionen á, som i Nominativ kan antages at have hedt Gaular, om det har havt noget Nominativ, forekommer mig at have været et Ord i Fleertallet; thi i Lindaas Præstegjeld gives endnu ei alene en Gaard, men et af Naturen saaledes situeret Sted, at det i Forbindelse med de Gaular, Gavlar eller som det nu hedder, Guler, der findes i Evindvig, Nordfjord og maaskee flere Steder i Stifftet, efter min Mening fuldelig oplyser Sagen.

En Gaul er, efter den endnu i Nordhordblehn blandt Almuen værende Talebrug, en Bugt eller Arm af Soen, ligesom Baul er en Fløepold, men dog saa flaae, at den i Ebbetiden falder tør, hvilket Fløepollen i Udvehrs Skibrede beviser, den Almuen tillige kalder Baulen; og Gaardenavnet er saaledes langt yngre end Stednavnet; og saaledes forholder det sig ogsaa med Gaulen i Lindaas Præstegjeld. Gaul kaldes Bugten, der fra Soen fløerer ind ved Gaarden, og deraf har Gaarden sit Navn. I Evindvig gives flere flige Bugter, som kaldes hver for sig Nord- og Ostgulen. I Nordfjord i Gloppens Præstegjeld ere trende Bugter af samme Navn og samme Bestaaffenhed, nemlig Vest-, Syd- og Nord-Gulen.

Det forekommer mig, at heraf deriverer sig det hele Distrikts Navn Gaulom, nu Gula; men Guley er, som jeg formoder, det concrete Sted, hvor Gulathing holdtes, og at Gulathing og Gulathing-Lovene heraf have faaet Navn, synes uimodsigeligt, naar baade Sagnet og det endnu blandt Almuen conserverede Ordsprog, i Forbindelse med Sagaernes eenstemmige Vidnesbyrd, sætte det udenfor al Tvivl at Gulathing har der været holdt allerede i Erik Blodøxes Tid, og at Hagen Udelsteens, Olaf den Helliges og hans Son Magnus's Lov, saavel som senere Magnus Lagabæters Lov have været givne der, og deraf have Navn.

Dette bevises

1. af Eigils Saga; men da jeg savnede Originalen af denne Saga, kunde jeg ei paa ovenanførte Sted i Budstikken anføre Stedet i Originalsproget, hvilket jeg nu er sat istand til. Disse Steder lyde nemlig i den islandste Udgave, Cap. 56, saaledes:

„Pá stefnir Eigill hönum Þing ok, skýtr málinu til Gulapingslaga; Onundur feigir: koma mun ek til Gulapings -- lidur af veturinn ok kémr þar er menn fara til Gulapings -- Enn er þinga skyldi um mál manna, þá gengu hvorutveggju þar til er dómurinn var fettr, -- enn þar er dómrinn var fettr, var völlr flétr, ok fettar nidr heslifsteingur i völlin umkring, enn lógd um utan snæri umhverfis, voru það köllud Vebönd; enn fyrir innan i hringnum sátu domendur, XII ur Fyrdafylki, ok XII ur Sygnafylki ok XII ur Haurdafylki; þær þrennar tylftir manna skyldu þar dæma um mál óll; Arinbjörn (herfir ur Fjórdum) réd fyrir hvörjir domendur vóru ur Fyrdafylki, enn Þordur af Aurlandi, hvörjir ur Sognafylki voro“ etc.

2. „Da stævner Eigill ham til Þings og slyder Sagen til Gulathingslag; Dmund svarer, jeg skal komme til Gulathing. Vinteren lider nu mod Enden, og Tiden kommer da man farer til Gulathing --- Men da nu Retsfagerne skulde til at foretages, gif begge Parter did, hvor Dommen (Retten) var sat, -- der var en slet Vold, og Hasselstænger fæstede i Jorden rundt om og udenom dem et Snore lagt, som kaldes Vebaand (hellige Baand). Inde i Ringen sad Dommerne, 12 af Fjordafylke, 12 af Sognafylke og 12 af Hordafylke. Disse tre Fylker skulde domme alle Sager. Arinbjörn (Herse af Fjordene) raadede for, hvilke Dommere skulde være af Fjordefylke; men Þord af Aurland for hvilke skulde være af Sognefylke.“

Fremdeles da Sagen tog en uheldig Vending for Berg Dmund, men Gun-

nills Brodre overflare Bebaandene og bortfagede Dommerne, samt forstyrrede hele Retten, at Eigill ei skulde faae en medholdig Dom, hedder det:

„Sidan gekk Eigill a brott med Arinbyrni, géngu þeir til skipanna, ok var þar at gánga yfir leiti nockot ok ei allskamt, svo ei fá skipin af Þingvellinum.“

2: „Siden gif Eigill bort med Arinbjørn til Skibene; og laae Veien over en Heide, og den ei saa kort, saa at man ei kunde see Skibene fra Thingvolden.“

Nogle Bøsseslud fra Thingvolden (formodentlig hvor nu Kirken staaer) og hvor Retten blev holdt, gives endnu et Sted, der kaldes Leitet den Dag idag, en Heide, der adskiller Præstegaarden fra den saakaldede Midthunvog, hvor Skibene sandsynligviis have lagt. Eigills Flugt fortælles endvidere, Cap. 57, saaledes:

„Þá let Konungr taka ródur eptir þeim norðr um fund, ok er hann kom á Sognfæ, þá rére lid Arinbjarnar inn til Saudungsfunda, ok stefnir hann inn estir þeim ok hitti hann skip Arinbjarnar i innre Saudungsfundum.“

3: „Da lod Kongen roe efter dem nord igjennem Sundene, og da han kom i Sognfæ, roede Arinbjørns Skibe indtil Saudungsfundene; han stevnede da ind ad dem og traf Arinbjørns Skibe i Indre Saudungsfund.“

Her siges at Kongen lod sine Folk roe nordr um fundr, saa kaldes Indløbet til Svindvigs Præstegaard nordensfra endnu, nemlig Præstegaardens eller Svindvigs-Sundene, og naar det fremdeles hedder „ok er hann kom á Sognfæ, þá rére lid Arinbjarnar inn til Saudungsfunda,“ kan vel næppe nogen Stedkyndig meer være i Uvisshed om, hvor baade Kongen og Arinbjørn kom fra, saalidet som om hvad Wei de toge.

Om Erik hedder det endvidere:

„ok réru þeir (Eigill) leid sína ut til Steinsfunds, þá mælti konungr, at þeir skyldi roa framm hin innre fundin ok stefna svo

imóti þeim Eigli - - - Enn er þeir (Eigill) höfdu skilit við Arinbjörn, þá fóru þeir leid sína til Steinsunds, þar til er þeir komo til skips síns.“

o: „og Eigill og hans Mænd roede sin Bei ud til Steinsund. Da sagde Kongen, at de skulde roe frem det indre Sund og støvne saa mod Eigill - - - men da Eigill havde forladt Arinbjörn, foer han sin Bei indtil Steinsund til han kom til sit Skib.“

Men at Steensund var just den Bei Eigill maatte tage, om han vilde undvige Kongen, som satte den indre Leed gjennem Krakhelle- og Korsund til Saugesund efter Arinbjörn, i hvis Følge han troede Eigill var, er aldeles ioinesaldende og overeensstemmende med ethvert Steds Benævnelse og locale Bestaaffenhed, det jeg haaber vil være oversledigt at antyde. Om Kongen, som nu fra Saugesund vilde møde Eigill i Steensund, et Møde, der for Kongen gif frugtesløst og uheldigt af, fortælles endvidere:

„Þeir (Eigill) reru frammi í millum landsins ok Snekkju þeirar, er næst fór landinu, enn þat var skip Eireks Konungs. Enn því at bráðum bar at oklitt var lyst, þá rendu skipin hiá, ok er liptingar bar saman, þá skaut Eigill spjóti, ok kom á þann mann midian er vid styrir sat - - - þá kallar Eiríkr konnunge ok bad menn róa eptir þeim Eigli; sum skipin réru eptir þeim - - - enn fyrir innan eyna var vadrilsfund milli hennar ok annarar eyar, ok utfall var síóarins; þeir Eigill hleyptu skutunni í það grunna fundit, enn snekkiurnar slutu þar ei, ok skildi þar með þeim snére þá kongr sudr aptur. Eigill fór nordur á fund Arinbjarnar.“

o: „De (Eigill og hans Mænd) roede frem mellem Landet og den Snekke, der foer det nærmest; men det var Kong Eriks Skib. Da de hastigen mødtes og det var halv mørkt, løbe Skibene hinanden forbi, og idet Loftingerne vare jevnside, stød Eigill et Spyd og rammede den midt i

Livet, som sad ved Styret. -- Da raabte Kong Erik til sine Mænd, at de skulle roe efter Sigill -- nogle af Skibene roede nu efter ham. -- Men indenfor Den var et grundt Sund mellem den og en anden De; der var just ogsaa Ebbe; her ind i det grunde Sund roede Sigill Skuden, men her kunde Snekkerne ei flyde, og dermed skiltes de ad. Kongen drog da tilbage sydefter, men Sigill foer nord til Arinbjørn.“

Hver den, som har endog kun et dunkelt Begreb om Beliggenheden af de i alle Karter og for alle Rejsende saa bekjendte Sunde: Saugesund og Steensund, hvortil Toget gik først nordefter fra Sundene ved Gulathingstedet over Sognsjoen, og siden fra Steensund tilbage sydefter (sudsaptur), medens den forfulgte Sigill fortsatte Rejsen nordefter (nordur) for at møde Arinbjørn, kan ei ringeste Tvivl mere være om, at Gulathingstedet maa søges søndenfor Sognsjoen, søndenfor Saugesund og søndenfor Steensund; men hvor skulle vel dette andetsteds være end i Gulen i Evindvig? Kan her tænkes paa Fjalir eller Fjølum eller Dalsfjorden, eller hvilket som helst Sted nordenfor de i Sagaerne saa tydelig betegnede Puncter? Benægtes Gulathing paa denne Tid at være holdt søndenfor Sognsfjorden, eller paastaes det Modsatte, benægtes tillige al historisk og geografisk Sandhed, og dermed ogsaa al Udgang til videre Undersøgelse.

2. Men at Thinget og senere i Hagen Udelsteens Tid paa dette Sted har været holdt, viser den ældre Gulathingsslov, naar det Cap. 2 hedder:

„Enn tveir lendermenn skolo epter væra i Egdafylki, tveir i Rygiafylki, einn á Sunhordalandi, einn i Fyrdafylki, einn á Sunnmæri til þess at gæta hýbila manna fyrri þiófom oc ransmannom; enn lendermenn aller adrir, er innan ero laga skolo fara till logpinges ur þeima vi fylkiom nema maudsyn Konungs gánga fyrri eda fjalfra þeirra.“

2: Tvende Lensmænd skulde blive tilbage i Egdafylke, tvende i Rygiarfylke, een paa Sundhordaland, een i Fyrdafylket og een paa Sundmor, for at bevogte Folkets Huse for Tyve og Ransmænd; men alle andre Lensmænd, som ere under vort Lovdomme, skulle reise til Lovthinget af disse 6 Fylker, undtagen naar Kongens eller deres eget Forfald indtræffer.“

Denne Forsigtighed iagttages ei med Hensyn til Sygnafylke og Nordhordaland, hvilke Distrikter her maae have lagt Thinget nærmest. Vilde man altsaa her tænke paa Fjalir som det Sted hvor Thinget var holdt, hvi skulde een Lensmand da forblive hjemme i Fyrdafylket, men ingen i Nordhordaland, skjøndt Fyrdafylket var nærmere til Fjalir end Nordhordaland?

3. I Magnus Lagabæters senere Thingsfarar-Balk, Cap. 2, findes Thingsfararaura eller Godtgjærelse for de Mænd, der reiste til Thinget, bestemt mindst for Nordhordaland, fordi dette Fylke havde kortere Veie til Thinget, saaledes:

„Or Egdafylki -- skal hver nefndarmadr padan taka i farareyri finn x aura Silfrs. Enn or Rygiarfylki -- hver nefndarmadr padan taka mórk Silfrs sunnanfjardar, enn vii aura nordanfjardar. Or Hordafylki -- skal hver hafa af Sunn-Hordum v aura Silfrs, enn af Nord-Hordulandi iii aura hver nefndarmadr. Or Sygnafylki -- skal hver nefndarmadr taka v aura Silfrs. Or Fyrdafylki -- skal hver nefndarmadr taka vi aura Silfrs or Sunnfjórdum, enn vii aura or Nordfjórdum. Or Sunnmærafylki -- skal hver nefndarmadr taka x aura Silfrs. Af Valdrefe -- ok af Haddingadale -- hafa hver nefndarmadr v manada mate fmórs, ok skal hver nefndarmadr taka mórk Silfrs i farareyra finn.“

Heraf sees at Thingsfar-Dret eller Reispengene var for Nordhordlehn alene bestemt til 3 Dret, men for Sundhordlehn og Sogn til 5, for Søndfjord til 6 og Nordfjord til 7 Dret.

Om Thingstedet selv, der altsaa uimodsigelig maa have været i Nord-
hordlehn, hvor kun 3 Drer var bestemt, hedder det á Guley a retta ping-
stada, hvilke Udtrykke forudsætte at Stedet maa have været det for alle be-
kjendte rette Thingsted.

Naar denne Thingfararaura i Hagen Udelsteens ældre Gulathingelov
bestemmes anderledes end i Magnus Lagabæters senere, bevises det Samme;
thi der hedder det i Original og Oversættelse saaledes:

„Enn vér skolom fá til þefs mat ok fé or fylciom vi, halfs mán-
adar mat manni nema leid fé lengri, ok falld mallts ok eyre
Silfr.“

∴ „Men vi skulle give dertil (til Fylkesmændene, som skulde drage til Things)
Mad og Penge af 6 Fylker, en halv Maanedes Mad til hver Mand, med
mindre Veien kunde være længere, og 1 Sold Malt og 1 Dre Solv.“
Var Veien længere, maatte det sjønnes hvor stort Tillægget burde være.

I Magnus den Godes Lov findes en nærmere Bestemmelse af denne
hans Faders Olafs ældre Lov, saalydende:

„Enn or Egdafylki þá skal madr fara or skipreidu hverre - - ok
gera tvo mánadar mate, smeors ok mióls; Eyre veginn silfrs
- - ok falld malts - - Enn or Rygiafylki xv menn or fjórdonge
hverjum ok gera hálfan annann mánadar mat sineors manni
ok fva mióls; eyre veginn ok falld malts. Ok jammarger or
Hordafylki ok reide mánadar mat hvars manni, eyre Silfrs ok
falld malt. Enn or Sogne x menn or fjórdonge hverjum ok
gera mánadar mat hvars manne ok eyre veginn ok falld malts.
Enn XIII menn or fjórdonge hverjom i Fyrdafylki, ok gera
mánadar mat hvars manne ok eyre veginn ok falld malts. Enn
af Sunnmære gera hverjum manne þeirra xvi tveggia mánadar
mate hvars; eyre veginn ok falld malts.“

3: „Men af Egdafylke skal een Mand fare af hvert Skibrede - - - og ham skal medgives 2 Maaneders Mad i Smør og Meel, een veied Dre Sold - - - og eet Sold Malt - - - Men af Rygiafylke 15 Mand af hver Fjerding, og udrede halvanden Maanedes Mad til hver Mand i Smør og Meel, een veied Dre og eet Sold Malt; og ligesaamange af Hordafylke, og udrede hver Mand een Maanedes Mad af begge Dele (nemlig Smør og Meel), een Dre Sold og eet Sold Malt; men af Sogn 10 Mand af hver Fjerding, og udrede hver een Maanedes Mad af begge Dele og een Dre veied Sold og eet Sold Malt; men 13 Mand af hver Fjerding i Fyrdafylke, og udrede hver Mand een Maanedes Mad af begge Dele og een veied Dre og eet Sold Malt; men af Sundmør udrede maa hver af de 16 Mand 2 Maaneders Mad af begge Dele, een veied Dre og eet Sold Malt.“

Heraf sees det:

1. At fra de længst fraliggende Fylker skulle de fleste Mænd reise, nemlig een af hver Skibrede i Egdafylke, 15 af hver Fjerding fra Rygiarfylke, 15 af hver Fjerding i Hordafylke, nemlig Sundhordaland, 16 fra Sundmør, 13 fra Fyrdafylket; men kun 10 fra Sogn, som altsaa maa have været Thinget nærmere end Fyrdafylket og Sundhordlehn.
2. Dernæst bestemmes 2 Maaneders Kost for Egdafylke og Sundmør som de længstfraliggende, $1\frac{1}{2}$ Maaned for Rygiarfylke, men kun 1 Maaned for Hordafylket, Sogn og Fyrdafylket, som alle Thingstedet ligenær.
3. Endelig bestemmes hvad hver Mand skulde have for hver Maaned allevegne ligt, nemlig Smør, Meel, 1 veiet Dre Sold og 1 Sold Malt.

Altsaa sees ogsaa heraf at Thinget maa have været holdt i Nordhordlehn som nærmest ved Sogn, og ei i Fjalir som nærmest til Fyrdafylket; og at ved Hordaland her forstaaes Sundhordaland som fjernere fra Thinget end baade Fyrdafylket og Sogn.

At imidlertid Thinget meget tidlig har ophørt at holdes jevnlig paa Guley, maaskee allerede i det 12te Aarhundrede, da de borgerlige Uroligheder udbrode, og de forskjellige Partier med Ild og Sværd herjede hinanden allevegne og gjorde ethvert Sted usikkert, hvor ei vare Borge og befæstede Steder, er saa meget sandsynligere, som det af Magnus Barfods Sønners Saga i Hryggjarstykke Cap. 116, hvor Sigurd Ranefens Proces fortæller, sees, at det var Lov at Frostething kunde holdes i Staden Nidaros istedetfor paa det sædvanlige Sted paa Frostén. Saaledes har Gulathing uden Tvivl været holdt i Bergen; men i Hagen Hagensens Saga, Pag. 333, hvor alle Indretninger opregnes, som skyldtes denne Konge, siges der:

„Hann let gæra Kyrkiu i Guley nordr fra Björgvin ok færði þángat Gulathing.“

Det indsees at Ordene: ok færði þángat Gulaping kunne referere sig baade til Kyrkiu, Guley og Björgvin, men det synes rimeligst at de alene referere sig til enten Kyrkiu eller Guley; mere tvivlsomt er det hvor fra Thinget blev flyttet, maaskee paa selve Guley alene, fra hvor Domkredsen var og til Kirkegaarden, eller fra et andet ubenævnt Sted til Guley, hvor Kirken blev bygget? I Sagaerne findes ofte Thing at være holdte paa Kirkegaardene, og Kirker findes paa Frostén saavel som og hvor de gamle hedenske Templer stode og Offeringer bleve holdte, saasom paa Glade og Mære i det Thronbhjemfle. Rimeligt er det dog at Gulathinget allerede i den omhandlede Tid har været flyttet længere bort, maaskee til Björgvin, og Kongen har villet bringe det tilbage til Guley eller Gula, det gamle Thingsted.

Dette Guley eller Guloe er en strax indenfor Præstegaarden liggende Halvø eller et udstikkende Næs, der i høit Vand bliver til De, en uformelig Klippe, der har megen Lighed med hvad der berettes om Althinget i Island, hvor det holdtes. Maaskee flyttede Hagen Thinget fra dette Sted til det Sted hvor Kirken nu staaer? I Olaf den Helliges Tid skal først være bygget Kirke á Guley; i Magnus Lagabæters Lov bruges samme Udtryk.

Skjøndt denne sidste Konge har villet at Gulathing skulde holdes der, er det dog saare uviist om det er skeet, og Thinget ei desuagtet er blevet ved, for Bequemmeligheds Skyld, at holdes i Bergen; en Omstændighed, som af Diplomer og andre paa Thinget udstedte offentlige Documenter maatte kunne oplyses.

Uf alt Ovenanførte haaber jeg det ei synes usandsynligt, at saavel Hedenoldets Blotninger med det ágiæta höfud-hof (prægtige Hovedtempel), hvortil alle Landets Store ei mindre end en Mængde Andre aarlig søgte, og som Gulværgeren Thorbjörn, Fjalirs rigeste Herse, i sin Tid forestod, men hans Datter søn bopt hvert tredje Aar fra Island siden besøgte, som og den berømte Atle Jarls Hofud-Bu (Hovedsæde) og Jarledomme i Forening med Fjelum maae Alt søges paa eet og samme Sted, nemlig der hvor Gulathing holdtes i Sigill Skallagrims Dage, og Gulathings-Lovene, den ældre ei mindre end den yngre, bleve givne, og hvoraf de bære Navn, et Distrikt, der kaldtes Gaular i Hedenoldet, men senere indskrænkedes til Benævnelsen Guley eller Gula alene, uanseet at Gaular og Gula i Sigla omtales paa samme Tid, hvoraf følger at Distriktsnavnet Gaular er gaaet i Forglemmelse, medens Stedsnavnet er vedligeholdt og hentyder paa et eneste Punkt, hvor Thingstedet var, og som gjenkjendes endnu i Benævnelsen af en ei langt fra Svindvigs Præstegaard beliggende Halvø, kaldet Guloen, skjøndt Domkredsen vel neppe har været der, men paa Svindvigs Præstegaard, omtrent $\frac{1}{8}$ Miil norden- eller udenfor Guloen.

Man har indvendt at Ingen, som kjender dette uanseelige, usle, elendige og tyndt befolkede Guley, kan falde paa at søge det heit op i Tiden saa berømte og prægtige Gaulom der, eller at den berømte Gulathings-Lov deraf skal have sit Navn; men ihvor blottet Guley i Svindvig nu er for Naturskønheder, især for et delikat Die, der havde været vant at stue Norges af Naturen meest begunstigede Egne, saa vil dog vel ingen Upartisk nægte, at det stakkels Guley har sin Uanseelighed Skovløsheden at takke, et

Uheld tilfældes med alle andre skovløse Egne i Bergens Stift, hvor dog engang Skov har været i Mængde. Jeg tør endog paastaae at Gulen har været et af Norges meest romantiske Egne, da de nøgne Klaser og Bjergknoller, der nu grine saa stygt mod det forbisværende Die, vare alle dækkede med det skønneste Grønt, og ved at lade Gulens mange Fjorde, Bugter og Sunde skimte igjennem, dannede det meest maleriske Perspektiv. Gaves ei store Flader, vare Markerne end smaae, og end mindre de kornrige Ugre, som Egnen i de Dage som nu havde at prange med, var denne Egn desto nærmere Havets vidtudskaarne Flade, hvor Fædrene saa gjerne tumlede sig, og hvis Overflade de vidste at fore sig til saamegen Nytte. Fiskerie og Jagt var hjemme deres kjæreste Syssel, og det rige Bytte, som en beqvem og nær Beliggenhed ved Havet frembød, havde uimodsigelig for dem det meest Tillokkende, og maatte af den Aarsag være dem et vigtigt og kjært Opholdssted, fornemmelig et Sted, der ved en usædvanlig Mængde skovbevorne Degrupper satte Havet og Landet i umiddelbar Forbindelse, og forenede disse Fordele med sikke Havne, frie Indløb og Afgang til at dækkes mod fiendtligt Overfald.

Det kjære Fædrenelands kolossalske steile Fjelde og nøgne Klipper afstrække neppe os fra at tilbringe vore Dage med Tilfredshed og Glæde i disse skovløse Egne; endmindre maatte dette være Tilfældet med Fædrene. Si heller er denne Egn saa tyndt befolket nu, endmindre var den det i Oldtiden, at den til Templet og Thinget søgende Almue ei der skulle kunne herbergeres eller finde Plads for deres Telte, og Havn for deres Skuder.

Evindvigs Hovedsogn alene har endnu en større Folkemængde end hele Astevoolds Præstegjelds 4 Kirkesogne i det gamle Fjalir, og et Distrikt, hvor 4000 Mennesker nære sig paa et af en utallig Mængde nøgne Klipper, Holme, Fjorde og Sunde indskrænket Areal af saa Kvadratomiles Udstrækning, bør vel ei her i Norge regnes blandt de tyndt befolkede Distrikter.

Spor seer man i Gvindvig endnu af trende Kirker, foruden den nuværende Hovedkirke, hvor dog Kirke har staaet meget høit oppe i Tiden; altsaa Tegn til at Egnen i Fortiden ei har været mindre, men vel mere befolklet end nu.

Fiskerierne bevirke altid Fordeiendommenes Udparcellering og derved Menneffers og Næringsveies Formerelse. Naar Gaarden Birknæs i Gulen, af Skyld kun 4 Løber Smør, nærer 25 Familier og henved 200 Menneffer, vil en Gaard af lignende Skyld i Dalsfjorden, dens fordeelagtige Havne-gange og Skove uagtet, dem Gulen aldeles savner, neppe ernære mere end 6 à 8 Familier og maaskee 50 Menneffer.

Seer man hen til Beqvemhed for Havne, da egner sig neppe Dalsfjorden, især det Inderste af den, til Leie for en talrig Mængde Fartøier høieste Vinter, paa hvilken Aarstid saavel Gulathing som de fornemste Blotninger holdtes, eftersom denne Fjord største Deel af Vinteren belægges med Is, og naar dette ei er Tilfældet, spærrer østlige eller vestlige Vinde der, som paa Sognfjorden, Vintertid ofte al Passage, det være sig enten ud eller ind. Neppe vil et Sted af denne Bestaaffenhed ansees saa beqvem til Herberge og Havn for mange Menneffer, som der, hvor ingen af disse Uleiligheder gives, men i den Sted alle ovenanførte Fordele.

Seg nægter hermed ei at jo Fjalir ogsaa har været en folkerig Egn, fornemmelig dets ydre Distrikt, saasom Omegnen ved Atley, nu Bilnæs, Saugesund og Ustevold, der i mange Henseender har meget tilfælleds med Solundarøerne og Gulen, hvormed det formeentlig steds i lang Tid har staaet i meget nær Forbindelse, der endnu for en Deel er Tilfældet, eftersom en Deel af Bilnæs Sogn i det Civile henherer under Udvæhrs Skibrede.

Maaskee horer Navnet Fjølum ogsaa egentlig hjemme i den saakaldte Folketadboig i Nærheden af Karsund og Saugesund, da Ordet Folketad-dir, kjendt meget gammelt, maaskee kan have været eenstydigt med

fjólmennt, og er foranlediget ved den stærke Passage nord og syd gjennem disse Sunde.

Man har endelig ogsaa indvendt at ingen Oldtidsminder findes paa Guløe, og at man forgjæves der søger efter en af enkelte Historiekrivere omtalt rund, flet Kreds omringet af Træer; men kunne ei disse forlængst være ødelagte saavel her som paa Frostøen (see Capitain Klüwers Norske Mindesmærker, Pag. 44 og 76), Glade og flere Steder, hvor Temppler og Domkredse dog engang have været? og mon ei saavel Gravhøie som Steenroser ogsaa hist og her findes i Gula? ei at tale om de paa Svindviigs Præstegaard staaende store Steenkors, der dog vidne om enten Stedets eller en der foregaaet Begivenheds Mærkværdighed. Naar undtages selve Utley, hvor adskillige herlige Oldtidsminder, især trende i en Treangel mod hinanden staaende pyramidalske Bautaastene af usædvanlig Størrelse findes i Nærheden af Wilnæs Kirke, som og paa Gaarden Herland ei langt derfra, hvor mange store Begravelseshøie endnu sees, er vel ei Fjalir mere riigt paa Oldtidsminder end Gulen i Svindvig, hvilket det være mere Kyndige overladt ydermere at undersøge og oplyse.

